

**SPOLJNOTRGOVINSKI PROMET BOSNE I HERCEGOVINE SA DRŽAVAMA
CEFTA****FOREIGN TRADE OF BOSNIA AND HERZEGOVINA WITH THE CEFTA COUN-
TRIES**

Prof. dr Vojislav Škrbić
Sanita Marjanović, mr⁶²

Rezime: Proces integracija država jugostočne Evrope prema Evropskoj uniji odvija se u dužem vremenskom periodu i u više faza. Ovi procesi zahtijevaju sprovođenje određenih kontinuiranih aktivnosti u državama koje su ratifikovale Centralno-evropski sporazumom o vanjskoj trgovini - CEFTA 2006, a koje su u saglasju sa propisima Evropske unije. U kontekstu pomenutih aktivnosti odvija se i proces liberalizacije trgovine i usluga. Sporazum CEFTA pruža mogućnosti povećanih regionalnih integracija i saradnje unutar članica. Istim se između ostalog ukidaju sva količinska ograničenja uvoza i izvoza i mjere jednakog efekta i neće se uvoditi nova ograničenja, te izvozne carine i ostale takse fiskalne prirode. Samo provođenje Sporazuma CEFTA svakako je pospješilo promet roba, usluga i investicija, te umanjilo tehničke i necarinske barijere, ali iste u određenoj mjeri još uvijek postoje pogotovo od strane većih ka manjima. Naglasimo iz dosadašnjeg iskustva da se članstvo u CEFTA pokazalo kao "odskočna daska" za pristup Evropskoj uniji.

Ključne riječi: CEFTA 2006, zona slobodna trgovina, multilateralni i bilateralni ugovor, zemlje regiona, Evropska unija, tehničke barijere, liberalizacija trgovine i usluga.

Abstract: The process of integration of the countries of Southeast Europe into the European Union takes place in a longer time period and in more phases. These processes require the implementation of certain continued activities in the countries that have ratified the Central European Free Trade Agreement - CEFTA 2006, and which are in accordance with the regulations of the European Union. In the context of the mentioned activities there is an ongoing process of liberalization of trade and services. CEFTA provides the possibilities of increased regional integrations and cooperation within members. Inter alia, it annihilates all quantity restrictions of import and export as well as measures of the same impact, and no new limitations, export custom duties and other taxes of fiscal nature shall be introduced. The very implementation of CEFTA has certainly improved the traffic of goods, services and investments, weakened technical and non-custom barriers, but these still exist to a certain extent, particularly in the relations between the bigger and the smaller. Let us emphasize from our experience that membership in CELTA has proven to be a "springboard" for joining the European Union.

Key words: CEFTA 2006, free trade zone, multilateral and bilateral contract, countries of the region, European Union, technical barriers, liberalization of trade and services.

UVODNE NAPOMENE

Nakon višegodišnjeg iskustva u liberalizaciji trgovine na području Balkana, stečenog kroz implementaciju bilateralnih ugovora o slobodnoj trgovini, zemlje regiona su krajem 2006. godine odlučile unaprijediti svoju ekonomiju, a posebno trgovinsku saradnju, te zaključiti jedinstveni sporazum o slobodnoj trgovini, poznat kao CEFTA 2006. Ovdje je potrebno naglasiti da je Zona slobodne trgovine na zapadnom Balkanu incirana od strane Evropske unije i to kao jedan od instrumenata za stabilizaciju regiona i podsticanje regionalne saradnje, a u cilju kvalitetne pripreme zemalja regiona za buduće članstvo u EU.

1. CEFTA SPORAZUM

Prvi ugovor o osnivanju CEFTA-e potpisale su 21 decembra 1992. godine u Krakovu u Poljskoj, Poljska, Mađarska i Čehoslovačka. Slovenija se pridružila januara 1996, Rumunija u jula 1997., Bugarska u januaru 1999. god., Hrvatska u decembru 2002. god., Makedonija 2006. godine, a Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Moldavija, Srbija i u ime bivše autonomne pokrajine Kosovo - UNMIK/ Kosovo 2007⁶³ godine. Zemlje koje su u međuvremenu postale članice Evropske unije po pristupanju Uniji automatski su prestale biti članice

⁶² Visoka škola "Primus" Gradiška

⁶³ Misija privremene uprave Ujedinjenih naroda na Kosovu, u ime Kosova je potpisala Sporazum u skladu sa Rezolucijom 1244 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija.

CEFTA. Današnje članice CEFTA-a su Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska⁶⁴, Makedonija, Moldavija, Srbija i UNMIK/Kosovo.

Veoma je značajno na ovom mjestu navesti određene prednosti ili koristi koje je, između ostalog, donio Sporazum, a kao najbitnije možemo navesti sljedeće:

- Uspješna regionalna, a u okviru toga posebno ekonomska, odnosno trgovinska, saradnja kao važan preduslov za približavanje zemalja zapadnog Balkana Evropskoj uniji;
- Sporazum je umnogome olakšao pojednostavljenje ugovornih odnosa;
- Sporazumom su uvedene neke nove oblasti, od kojih je za Bosnu i Hercegovinu posebno značajno ujednačavanje uslova investiranja u regionu, jer je BiH neto primalac investicija,
- Dijagonalna kumulacija porijekla roba⁶⁵ koja se primjenjuje među svim članicama CEFTA-e, i
- Poboljšanje mehanizama za rješavanje nastalih sporova uvođenjem sistema unutrašnje arbitraže radi lakšeg uklanjanja tehničkih barijera u trgovini i slično.

1.1. SADRŽAJ SPORAZUMA CEFTA 2006

CEFTA Sporazum je, u poređenju sa do tada postojećim bilateralnim ugovorima, daleko složeniji i sveobuhvatniji. Osim što je u pitanju multilateralni sporazum, on uvodi i neka nova pitanja koja ranije nisu bila tretirana i značajno unapređuje pojedine odredbe za koje se u bilateralnim ugovorima pokazalo da su ili nedovoljno precizne ili su se teško provodile. Nadalje, kompleksnost CEFTA Sporazuma se ogleda, ne samo u njegovom sadržaju, nego i samoj strukturi. Obzirom da se "stara" CEFTA pokazala kao dobra i kvalitetna priprema za EU članstvo njezinih potpisnica, išlo se na to da forma novog sporazuma bude djelimično izmijenjen postojeći sporazum uz istovremeno omogućavanje pristupa novih članica. Otuda i naziv sporazuma "Sporazum o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini", popularno CEFTA 2006.

Osnovni Sporazum se sastoji od svega četiri člana i odnosi se na dogovor ugovornih Strana da, prihvatajući Aneks 1 - Sporazum o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini, dodatno doprinesu razvoju odnosa svake Strane prema Evropskoj uniji i integraciji u multilateralni trgovinski sistem.⁶⁶ Potpisnice sporazuma su: Republika Albanija, Bosna i Hercegovina, Republika Bugarska, Republika Hrvatska, Republika Makedonija, Republika Moldova, Republika Crna Gora, Rumunija, Republika Srbija i Misija privremene uprave Ujedinjenih naroda na Kosovu, u ime Kosova, u skladu sa Rezolucijom 1244 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda.

Glavni tekst Sporazuma predstavlja tzv. Aneks 1. On je sastavljen iz sedam Poglavlja i to:

- Poglavlje I - Opšte obaveze koje se odnose na trgovinu svim robama
- Poglavlje II - Industrijski proizvodi
- Poglavlje III - Poljoprivredni proizvodi
- Poglavlje IV - Tehničke barijere trgovini
- Poglavlje V - Opšte odredbe
- Poglavlje VI - Nova trgovinska pitanja
- Poglavlje VII - Pravila funkcionisanja

2. PROMET BOSNE I HERCEGOVINE SA DRŽAVAMA CEFTA U 2012. GOD.

Sporazum CEFTA 2006 je uticao na povećanje spoljnotrgovinskog prometa među svim članicama, pa tako i na razmjenu Bosne i Hercegovine sa državama CEFTA. Ovaj rast je posebno bio naglašen u 2007 i 2008. godinu, da bi ulaskom u globalnu svjetsku ekonomsku krizu od 2009. godine počeo da stagnira. Danas ovaj promet predstavlja oko 32% ukupnog prometa Bosne i Hercegovine, tako da države CEFTA nakon država Evropske unije predstavljaju glasnog poljnotrgovinskog partnera Bosne i Hercegovine. Osvrnimo se na ovom mjestu na spoljnotrgovinski promet Bosne i Hercegovine sa državama CEFTA u 2012. godini. Ukupan spoljnotrgovinski promet Bosne i Hercegovine u 2012. godini je iznosio preko 23 milijarde KM (23.122.868.224 KM). Razmjena sa državama CEFTA iznosila je 7.374.201.610 KM ili 31,89% ukupnog prometa što upućuje na gore navedenu činjenicu da su države CEFTA, nakon država Evropske unije, glavni spoljnotrgovinski partner Bosne i Hercego-

⁶⁴ Hrvatska 01. jula 2013. godine ulazi u Evropsku uniju i samim tim prestaje da bude članica CEFTA.

⁶⁵ Dijagonalna kumulacija porijekla - podrazumijeva učešće najmanje 3 ugovorne strane (države), tj. korišćenje sirovina, poluproizvoda i gotovih proizvoda iz različitih zemalja, pri čemu se te sirovine tretiraju kao domaća komponenta.

PRIMJER: CEFTA omogućava status domaćeg porijekla proizvoda rakiji lozovači koja je nabavljena u Hrvatskoj, a punjena u Bosni i Hercegovini u flaše porijeklom iz Srbije. Bosna i Hercegovina može ovakav proizvod, bez naplate carine, slobodno da plasira na tržište CEFTA zemalja, jer su u BiH urađene radnje koje premašuju minimalne operacije definisane posebnim Protokolom - Aneks 4, koji je sastavni dio CEFTA sporazuma.

⁶⁶ Prema, Komentar na odredbe Sporazuma o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini, (2007). Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Sarajevo.

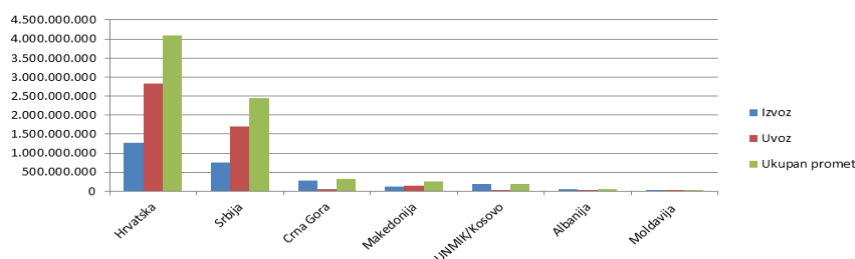
vine. U skladu s tim dajemo tabelarni i grafički prikaz izvoza, uvoza i ukupnog spoljnotrgovinskog prometa BiH sa ostalim članicama.

Tabela 1. Spoljnotrgovinski promet BiH sa državama CEFTA u 2012. godini (u 000 KM)

	Izvoz	%	Uvoz	%	Ukupan promet	%
Hrvatska	1,260,101	47,66%	2,834,102	59,92%	4,094,202	55,52%
Srbija	747,539	28,27%	1,699,160	35,92%	2,446,699	33,18%
Crna Gora	267,979	10,14%	46,329	0,98%	314,308	4,26%
Makedonija	128,551	4,86%	136,567	2,89%	265,118	3,60%
UNMIK/Kosovo	181,299	6,86%	7,864	0,17%	189,163	2,57%
Albanija	52,275	1,98%	4,363	0,09%	56,638	0,77%
Moldavija	6,280	0,24%	1,793	0,04%	8,073	0,11%
Ukupno	2,644,024	100%	4,730,178	100%	7,374,202	100%

Izvor: Ministarstvo trgovine i turizma Republike Srpske

Slika 1. Grafički prikaz tabele 1.

Iz tabelarnog i grafičkog prikaza vidimo da je Hrvatska, kad su države CEFTA, u pitanju glavni partner BiH u spoljnotrgovinskoj razmjeni i to sa čak 55,52%. Vrlo značajno je i učešće Srbije sa 33,18%, a zatim slijede Crna Gora, Makedonija i UNMIK Kosovo (sve tri države ispod 5%). Albanija i Moldavija u razmjeni BIH učestvuju sa prometom manjim od 1% od ukupnog prometa.

3. KOMPARATIVNA ANALIZA PROMETA BiH SA DRŽAVAMA CEFTA U 2012. I 2011. GOD.

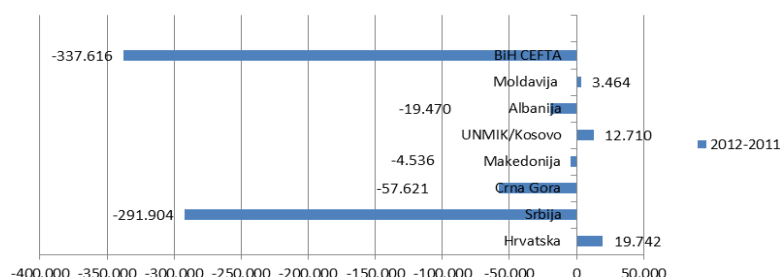
Na ovom mjestu dajemo komparativnu analizu uvoza, izvoza i ukupnog spoljnotrgovinskog prometa Bosne i Hercegovine sa svakom pojedinačnom državom CEFTA prikazujući iste kroz koeficijent rasta. S tim u vezi u u sljedećoj tabeli i grafičkom prikazu dato je komparativno poređenje izvoza iz BiH u države CEFTA u 2012. i 2011. godini.

Tabela 2. Izvoz iz BiH u države CEFTA 2011-2012. (u 000 KM)

	IZVOZ			
	2012	2011	2012-2011	Koeficijent rasta
Hrvatska	1,260,101	1,240,359	19,742	1.01
Srbija	747,539	1,039,444	-291,904	0.72
Crna Gora	267,979	325,600	-57,621	0.82
Makedonija	128,551	133,087	-4,536	0.97
UNMIK/Kosovo	181,299	168,589	12,710	1.08
Albanija	52,275	71,745	-19,470	0.73
Moldavija	6,280	2,816	3,464	2.23
BiH CEFTA	2,644,024	2,981,640	-337,616	0.89

Izvor: Ministarstvo trgovine i turizma Republike Srpske

Slika 2. Grafički prikaz tabele 2.

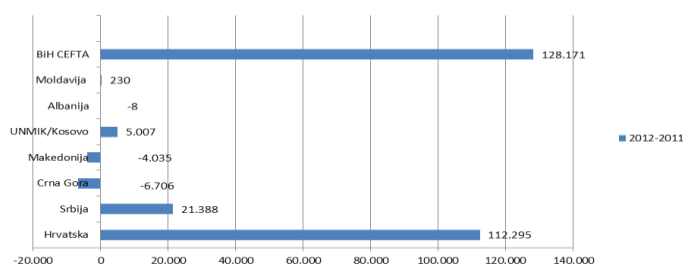
Iz tabele 2 je vidljivo da je izvoz iz BiH u 2012. godini smanjen za preko 337 miliona KM ili za 11.22% u odnosu na 2011. godinu. Ovo je rezultat s jedne strane globalne krize a s druge strane određenih tehničkih i necarinskih barijera koje su bile prisutne tokom 2012. godine pogotovo od strane Srbije prema kojoj je izvoz pao za čak 28%. Potrebno je pomenuti i pad izvozne aktivnosti prema Crnoj Gori koji je iznosio 18%.

Tabela 3. Uvoz u BiH u države CEFTA 2011-2012. (u 000 KM)

UVOZ				
	2012	2011	2012-2011	Koeficijent rasta
Hrvatska	2,834,102	2,721,806	112,295	1.04
Srbija	1,699,160	1,677,772	21,388	1.01
Crna Gora	46,329	53,035	-6,706	0.87
Makedonija	136,567	140,603	-4,035	0.97
UNMIK/Kosovo	7,864	2,858	5,007	2.75
Albanija	4,363	4,370	-8	1.00
Moldavija	1,793	1,563	230	1.15
BiH CEFTA	4,730,178	4,602,007	128,171	1.03

Izvor: Ministarstvo trgovine i turizma Republike Srpske

Slika 3. Grafički prikaz tabele 3.

Iz tabele 3. je vidljivo da je uvoz u BiH u 2012. godini porastao za oko 2.78%, odnosno za preko 128 miliona KM. Ovaj porast se maltene isključivo odnosi na robu iz Hrvatske (112 miliona KM), odnosno Srbije (21 milion KM). Bitniji pad uvoza u odnosu na 2011. godinu zabilježen je samo iz Crne Gore i Makedonije.

3.1. POKRIVENOST UVOZA IZVOZOM

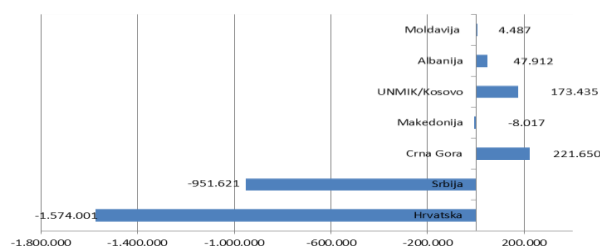
Svakako da je zanimljivo posmatrati pokrivenost uvoza izvozom Bosne i Hercegovine sa državama CEFTA-a jer je taj pokazatelj jedan do glavnih ekonomskih pokazatelja koji daje jasnu sliku privrednih kretanja u regionu. Iz tog razloga na kraju ovog rada u kojem zbog ograničenog prostora nećemo se baviti strukturom uvoza i izvoza dajemo u tabelarnom prikazu pokrivenost izvoza uvozom, te deficit, odnosno suficit Bosne i Hercegovine sa državama CEFTA u 2012. godini.

Tabela 4. Suficit/deficit BiH sa državama CEFTA (u 000 KM)

	Suficit/deficit	I/U
Hrvatska	-1,574,001	44.46%
Srbija	-951,621	43.99%
Crna Gora	221,650	578.43%
Makedonija	-8,017	94.13%
UNMIK/Kosovo	173,435	2305.36%
Albanija	47,912	1198.20%
Moldavija	4,487	350.21%
Ukupno	-2,086,154	55.90%

Izvor: Ministarstvo trgovine i turizma Republike Srpske

Slika 4. Grafički prikaz tabele 4.

Pokrivenost izvoza uvozom u 2012. godini Bosne i Hercegovine prema državama CEFTA je 55,90%. Najmanja je prema Srbiji i Hrvatskoj 43,99%, odnosno 44,46%.

Ukupan deficit Bosne i Hercegovine u 2012. godinu je iznosio preko 6 milijardi KM (6.203.166.823 KM), a jedna trećina, preciznije 33,65% istog otpada na države CEFTA. Najveći deficit BiH ima sa Hrvatskom (preko 1,5 milijardi KM), zatim slijedi Srbija (951 milion KM) i Makedonija (8 miliona KM). Suficit BiH ima sa Crnom Gorom (221 milion KM), UNMIK Kosovom (173 miliona KM), Albanijom (47 miliona KM) i Moldaviom (4,5 miliona KM).

ZAKLJUČAK

Višegodišnje iskustvo u liberalizaciji trgovine na području Balkana, stečeno kroz implementaciju bilateralnih ugovora o slobodnoj trgovini, bilo je impuls na osnovu kojeg su zemlje regiona krajem 2006. godine odlučile unaprijediti svoju ekonomiju, a posebno trgovinsku saradnju. Rezultat tih stremljenja je jedinstveni sporazum o slobodnoj trgovini, poznat kao CEFTA 2006.

Zona slobodne trgovine zapadnog Balkana regulisana Sporazumom CEFTA 2006, koji je inicirala Evropska unija predstavlja jedan od glavnih instrumenta za privrednu stabilizaciju Regiona i podsticaj regionalne saradnje.

S druge strane Centralnoevropski sporazum o spoljnoj trgovini kroz samu implementaciju predstavlja kvalitetnu pripremu za priključivanje Evropskoj uniji svake pojedinačne potpisnice Sporazuma što je pokazalo i dosadašnje iskustvo.

Primjena samog sporazuma u okviru članica dovela je do više pozitivnih efekata, a kao najbitniji smatra se upješna ekonomska, trgovinska saradnja, odnosno ubrzan protok roba oslobođen raznih dažbina, tehničkih i necarinskih barijera i sl.

Sporazum CEFTA 2006 je donio nove oblasti od kojih je za BiH posebno značajno ujednačavanje uslova investiranja u regionu pošto je BiH država neto primaoc investicija.

Zemljama članicama omogućena je dijagonalna kumulacija porijekla roba, u čemu Bosna i Hercegovina prepoznaje svoju šansu kako bi smanjila spoljnotrgovinski deficit.

Jedan od nedostataka sporazuma CEFTA je što isti ne propisuje posebna pravila kada su u pitanju tehničke barijere u trgovini nego upućuje na primjenu WTO Sporazuma o tehničkim barijerama. Ovo ima za implikaciju određene teškoće u spoljnotrgovinskom prometu članica, pogotovo BiH prema Hrvatskoj i Srbiji.

Spoljnotrgovinski promet usporavaju i tzv. necarinske barijere koje ograničavaju izvoz, a sve to ima slične efekte kao i trgovinske barijere.

Spoljnotrgovinski promet BiH sa državama CEFTA je zbog objektivnih i subjektivnih razloga u velikom deficitu na koji će svakako još više uticati najvaljen ulazak Hrvatske, kao glavnog spoljnotrgovinskog partnera BiH, u Evropsku uniju.

LITERATURA

- Handjiski, B.; Lucas, R.; Martin, P.; Gueri S. S: *Evolution of Intra-regional Trade in Southeast Europe: The Role of CEFTA for Enhancing Regional Trade Integration*, World Bank, 2010
- Kovačević, R.: *Tranzicija i trgovinska politika*, Institut sa spoljnu trgovinu Beograd, 2005.
- Vukmirica, V.; Špirić, N.: *Ekonomska integracija Evrope*, Ekonomski fakultet Banja Luka, 2005.
- *Trade Integration, Industry Concentration and FDI Inflows: The Experience in Central and South Eastern Europe*, OECD, 2010
- *Sporazum o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini (CEFTA 2006)*, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Sarajevo, 2007.
- *Komentar na odredbe Sporazuma o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini (CEFTA 2006)*, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Sarajevo, 2007.
- *Spoljnotrgovinska razmjena Republike Srpske i Bosne i Hercegovine sa državama CEFTA u 2012. godini*, Ministarstvo trgovine i turizma Republike Srpske, Banja Luka, 2013.
- *Spoljnotrgovinska razmjena Republike Srpske i Bosne i Hercegovine sa državama CEFTA u 2011. godini*, Ministarstvo trgovine i turizma Republike Srpske, Banja Luka, 2012.
- <http://www.komorabih.ba/>
- <http://www.cefta2006.com/>
- <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mtt/Pages/Default.aspx>
- <http://www.dei.gov.ba/dokumenti/?id=4553>
- <http://www.wto.org/>